

KAPI ALIAS SYYHYPUNKKI

Pelkästään sanalla "kapi" on historiallinen kaiku. Viime vuosina tapetilla ovat enemmänkin olleet muut kutinan aiheuttajat, allergiat, loiset ja sienet – jopa siinä määrin, että eläinlääkäriltäkin saattaa unohtua mielestä "vanha kunnon kapi". Mitä ilmeisimmin kapi onkin Suomessa alidiagnostisoitu sairaus! Ihotaudithan ovat siitä haastava tautiryhmä, että oireet ovat yleensä sitä samaa luterusta "kutina-punoitus-näppylät-jne" eli monenmoista kysymystä ja tutkimusta tarvitaan, että oikeille jäljille päästään.

1. Syyhypunkki (*Sarcoptes scabiei*)

Syyhypunkki on mikroskooppisen pieni koiran ihon pintaosiin kaivautuva punkki. Koirilla on sekä aivan ikioma kapilajinsa, *Sarcoptes scabiei* var. *canis*. Myös luonnonketuista ja susista peräisin olevat *Sarcoptes scabiei* var. *vulpes*-lajit ovat suomalaisilla koirilla yleisiä. Mikroskoopissa kapieläintä "ihaillessa" sen voi todeta olevan 0,2-0,5 mm pituinen, soikea hämähäkkieläin.

Syyhypunkki elelee ihon keratiinikerrokseen kaivamissaan tunneleissa. Punkilla on pihtimäinen suuosa ja kynnelliset kaksi raajaparia, joiden avulla se möngertää eteenpäin ihon sisällä. Ruuakseen punkki käyttää käytäviin tihkuvaa kudostuotetta.

Kapinaaraan elinikä on 4-6 viikkoa. Naisethan ovat uutteria, joten kapinaaraskin raataa päivässä n. ½ senttiä uutta käytävää munien 2-4 munaa päivässä. Munasta kuoriutuu toukka, joka käy läpi erinäköisiä muodonmuutoksia kunnes on kasvanut aikuiseksi eli punkiksi. Urospunkit vain kyttäilevät käytävissä etsimässä parittelukumppania (niinpä niin!).

Syyhypunkki saattaa sitkeänä otuksena selvitä hengissä ilman isäntäeläintäänkin jonkin aikaa.

2. Tartunta

Syyhypunkki on **erittäin helposti** tarttuva loinen, tavallisimmin suoran kontaktin välityksellä. Periaatteessa on mahdollista myös, että koira saa tartunnan epäsuorasti, esim. häkin, makuualustan tai hoitovälineitten kautta. Luonnonkettujen ja –supien kapin koira voi saada myös käymällä niiden lymypaikoissa, kuten luolissa. Suurimmassa osassa kapitartunnoista on mahdotonta kuitenkaan parhaittenkaan esitietojen perusteella päätellä, mistä täsmälleen ottaen tartunta on tullut.

Kaikki kapitartunnan saaneet koirat eivät saa näkyviä oireita. Samassa perheessäkin voi siis olla, että vain yksi lemmikeistä kutisee kapin kourissa ja muut ovat aivan "normaaleja".

YLEENSÄ kuitenkin kapi on voimakkaasti kutiseva ihosairaus. Kutina on pahinta lämpimässä ja öisin. Oireet alkavat yleensä 2-4 viikkoa tartunnan saamisesta, mutta käytännössä tässä on suurta vaihtelua. Punkkien möyrintä ihossa ei sinänsä ole kutinan syy, vaan koiran niitä ja niiden eritteitä kohtaan kehittämä yliherkkyysoire. Niinpä syyhypunkin määrällä ihossa ei ole mitään merkitystä kutinaoireitten voimakkuuteen.

Klassinen kapin alkuvaihe ilmenee pieninä pistemäisinä punoituskohdina kyynärpäissä, kintereissä, korvalehtien reunoissa, vatsan iholla ja kyljissä. Karvaisella koirallahan harva edes moisia mitättömiä muutoksia huomaakaan. Helpoimmin ne käytännössä näkee vatsan iholta, missä karvoitus on harvempaa. Raapimisen takia iholle alkaa tulla muita muutoksia ja jatkossa korvalehtien reunoihin ja kyynärpäihin alkaa kertyä karstaa, karvat lähtevät ja iho paksuuntuu ja tummuu. Taudin kroonistuessa koiran yleiskuntokin voi heikentyä, se voi laihtua ja ihoon tulla helposti jälkitautina bakteeritulehdus.

Jotta asia ei olisi näin "helppo", on sitten sellaisiakin kapimuotoja, joissa ihomuutokset ovat järkyttävän voimakkaat eikä koira kutise juuri lainkaan ja päinvastoin eli intensiivisesti kutisevia koiria, joiden ihosta ei löydy juuri minkäänlaista muutosta!

3.Diagnoosi

Kapia kannattaa epäillä,kun koira kutisee voimakkaasti ja sillä on ollut mahdollisuus olla kontaktissa kapia tartuttaviin eläimiin (esim.metsästyskoira).Toisaalta epäsuora tartuntakin on mahdollinen ja pidettävä mielessä.

Suurella osalla kapitartunnan saaneista koirista voidaan myös todeta ns.kapirefleksi –eli hieromalla korvalehden reunaa peukalon ja etusormen välissä koiralla saadaan esiin rapsutusreaktio.

Luotettavin diagnoosi on ihosta otetun raapenäytteen mikroskooppinen tutkimus.Näytteitä kannattaa ottaa useasta kohdasta,muuttuneilta ihoalueilta ja riittävän syvältä (iho verestä näytteenoton jälkeen).Raapenäytteellä saadaan arviolta 30-50% kapitartunnoista esille.

Toinen mahdollisuus diagnoosin varmistukseen on verinäytteen tutkimus EELA:ssa (kapin vasta-aineet seerumista) –tutkimuksen luotettavuus on yli 90%.

Hyvin usein päädytään -ilman varmaa diagnoosiakin- hoitokokeiluihin sopivien esitietojen ja löydösten viitatessa kapin mahdollisuuteen.

4.Hoito

Kapin hoidossa on tärkeää muistaa sen herkkä tarttuvuus ja ”salakavaluus”.Yksittäisen koiran lisäksi tulee yhtä aikaa hoitaa kaikki sen kanssa tekemisissä olleet koirat.Hoito tulee myös tehdä oikeilla nimenomaan kapiin tehoavilla aineilla,oikealla annostuksella ja riittävän pitkään.

Suomessa on varsinaisesti kapin hoitoon rekisteröity virallisesti vain Stronghold-paikallisvaleluliuos (reseptilääke),jonka vaikuttava aine selamektiini on turvallinen kaikenrotuisille koirille (siis myös sheltit,colliet yms. ivermektiinille herkät rodut).Käytännössä koiran lapojen väliin iholle pipetoidaan tilkka ko.liuosta,joka leviää ihon rasvan avulla ”koko koiraan”.Aine tehoaa kapin ohella muihinkin ulkoloisiin sekä suolinkaisiin.Lääkitys tulee kapin kyseessä ollessa uusia 4 viikon kuluttua.Koira ei saa tietenkään sitten lääkkeen vaikutuksen aikana pestä,ettei teho heikkene.

Selamektiinin sukulaisainetta ivermektiiniä on Suomessa käytetty koirille kapin hoidossa jo kauan-ehkä kymmenen vuoden ajan.Nämä ovat hyötyeläimille rekisteröityjä injektio-lääkkeitä (Ivomec,Animec) tai suun kautta hevosille tarkoitettuja pastoja.Haittapuolena on edellämäinittu aineen soveltumattomuus joillekin roduille (sekä pistoksen kirvely?).

Toki kapisen ihon hoidossa voidaan tarvita yhtä jos toista tukihoitoa –bakteeritartuntojen hoito perinteisesti suun kautta annettavilla pitkilläkin antibioottikuureilla,mahdollisesti kortisonia kutinaoireisiin (kutina voi pahentua heti kapilääkityksen jälkeen,kun kapieläimiä kuolee runsaasti iholla aiheuttaen ärsytystä),pesuja erilaisilla lääke-shampoilla tapauksesta riippuen,lisäravinteiden käyttö ihon kuntoutukseen jne.

Pikkuruinen syyhypunkki saattaa epähuomiossa erehtyä kaivautumaan myös koiran hoitajan ihoon-joten kapia todettaessa/vahvasti epäiltäessä kannattaa omistajan tutkituttaa mahdolliset kutisevat ihomuutoksensa lääkäriillä.Onni onnettomuudessa on se,ettei kapi viihdy väärässä isännässään ,vaan 1-6 viikon kuluttua iho on parantunut itsestään.